

Balnearis a La Ruta del Cister

(s. XVIII-XXI)

*Les indústries turístiques al voltant
de les aigües mineromedicionals*

JOSEP M. VALLÉS I MARTÍ
Historiador

LES TEORIES HIGIENISTES

A finals del segle XIX, la nostra terra i els nostres pobles eren espais amb tota mena de problemes higiènics. Sense clavagueres, sense aigua corrent, amb els animals de treball al baixos de les cases i els corrals contigus. Els femers a tocar de les viles. Tot plegat un niu de malalties i infeccions. A Europa a mitjans d'aquell segle apareixen els higienistes. Aquell corrent científic i la descoberta per part de Louis Pasteur, el 1865, dels bacteris i microbis que causaven malalties i pandèmies als humans feren canviar hàbits a les societats occidentals.

Ciències com la medicina, l'arquitectura i l'urbanisme es veurien afectades, com també els locals públics amb disposicions per millorar la salut col·lectiva. La canalització d'aigua potable fins els domicilis neix en aquella segona part del segle i desplaça l'ús domèstic dels pous.

En l'urbanisme s'albira la industrialització i la manca de salubritat i higiene, i per tant calia obrir les ciutats, enderrocar muralles, crear transport públic, etc. És derivat de les noves condicions de vida en els aspectes relacionats amb la salut que apareix el termalisme i l'aprofitament d'aigües medicinals. L'higienisme neix i es desenvolupa a Anglaterra a partir dels treballs de Chadwick el 1842. A França, després de l'epidèmia de 1849, fora Villarmé el propagador del nou corrent higienista al país. A casa nostra destacà la figura de Pere Felip Monlau i Roca (Barcelona, 1808 – Madrid, 1871), que creà

escola i el seguiren Joan Giné i Partagàs (Cabra, 1836 – Barcelona, 1903) i Rafel Rodríguez Méndez (Granada, 1845 – Barcelona, 1819). Aquest corrent higienista es concretà al Principat en la creació de l'Acadèmia d'Higiene de Catalunya (1887) i de l'Institut d'Higiene Urbana de Barcelona (1891).

EL TURISME I ELS MITJANS DE TRANSPORT

La industrialització comportava la concentració de mà d'obra, la llarga jornada laboral, les primeres reivindicacions, el descans dominical i, per tant, la necessitat d'esbarjo. La creació de xarxes de carreteres i la construcció de línies de ferrocarril havia de donar sortida a les poblacions grans en direcció als indrets més saludables i propers. És en aquest sentit que l'interior del Camp de Tarragona: la Conca de Barberà i l'Alt Camp, i l'Urgell, al nord, es converteixen en receptors dels nuclis urbans de Lleida, Reus o Tarragona. Els monuments existents, malgrat sigui en runes, i els paratges naturals de les tres comarques que avui configuren la Ruta del Cister són protagonistes dels inicis turístics a les nostres contrades. Les iniciatives ferroviàries d'empresaris de Reus per fer arribar una línia fins a Montblanc i posteriorment a Lleida, que més endavant fou absorvida per la Companyia del Nord, connectaven les ciutats i facilitaven la mobilitat. Reus, el segle XVIII, havia sigut el gran centre comercial de l'aiguardent i el XIX era una de les ciutats fabrils de Catalunya. Els seus comerciants i exportadors maldaven per aconseguir una via que acostés els productes de l'interior per embarcar-los

“Dona goig l’investigació de la riquesa d’aigües minero-medicinals que la terra catalana atessora, i apena el poc interès que fins avui hi ha hagut per l’estudi de lo nostre, que’s tant o més ric que lo dels altres paisos, on els facultatius catalans hi envien llurs clients, minvant ingressos i crèdit científic a nostra terra privilegiada.”¹

Salvador Roca Ballver

**Gran Balneario
Villa Engracia**
DE
ESPLUGA DE FRANCOLÍ

a medio kilómetro del célebre
MONASTERIO DE POBLET
Palacio y tumba de los Reyes de Aragón

Línea férrea y carretera de Lérida a Tarragona

Magnífica Estación Climatológica
a 600 metros sobre el nivel del mar

Rodeado de frondosos bosques cruzados por
una densa red de carreteras forestales que per-
miten subir en automóvil a cimas como «La Pena»
a más de 1.000 metros sobre el mar

AGUA DE LA FONT DEL FERRO: Cura agradable de la anemia, clorosis, estados de
debilidad, desarreglos de la época de la pabertad; muy indicada en los postoperados,
convalecientes de la gripe y demás enfermedades infecciosas
SORPRENDENTE RESULTADO EN LOS NEURASTÉNICOS

HOTEL VILLA ENGRACIA, de primer orden, a cargo del hotelier Pedro Roig Casanovas:
pensión completa de 1.ª, desde 18 pesetas; de 2.ª, 12 pesetas. Teléfono, Salón de fiestas,
Salón de juegos; Misas y Rosario se celebran diariamente en la Iglesia del Balneario

Estancia sencilla en la
MASIA DEL AGUA
37 Chalets completa-
mente equipados se
alquilan por meses y
por temporada de 170
a 2.500 ptas. por mes

**EXCURSIONES
CONCURSOS
FIESTAS**

PROPIETARIO:
Dr. D. Salvador Roca Ballver
INFORMES Y TRATOS:
Bruch, 114, principal - BARCELONA
Teléfono 1239 G.

BALNEARIS

Anunci del Balneari de Vil·la Engràcia publicat a Barcelona 1924-1925. *Anuario de la ciudad. Publicación Oficial de la Sociedad de Atracción de Forasteros de Barcelona (Syndicat d'Initiative)*

La Font del Ferro està ubicada a pocs metres del complex hoteler de Vil·la Engràcia.

¹ ROCA i BALLVER, Salvador. *Nota de les deus d'aigües mineromedicinales i Balnearis de Catalunya. (Territoris que avui comprèn la Mancomunitat) A Terapèutica.*

Comunicació presentada al Segon Congrés de Metges de Llengua Catalana.

al port de Tarragona. El 1851, el senyor Perellada obtenia una concessió per construir una via de Reus a Tarragona que s'inaugurava el setembre de 1856. La societat Borràs, Canals i Cia. projectà la línia de Reus a Montblanc, i el 1859 allargava aquell projecte fins a Lleida. El 1862, davant la inviabilitat financera d'aquelles empreses, es fusionaven en la societat Ferrocarrils de Lérida a Reus i Tarragona. El 15 de juny de 1863, diada de Corpus, s'inaugurava l'estació de l'Espluga que començaria a operar el dilluns següent.

Una altra iniciativa que no arribà a fructificar fou la línia Tarragona-Puigcerdà, per Valls, la Vall del Gaia, Santa Coloma i cap al nord per Cervera amb un ramal cap a Balaguer. El projecte s'intentà reprendre en el temps de la Mancomunitat (1914-1925) i a prop de Vila-rodona encara es poden observar traces d'aquells treballs.

L'ECLOSIÓ DELS BALNEARIS A EUROPA

Segurament els establimens balnearis més coneguts d'Europa els trobem a Hungria, propers a la ciutat de Budapest: Gellert, Széchenyi i Rudas, tots tres d'aigües termals. Prop de Praga, i ja explotat des del segle XIV, hi ha Karlovy Vary, també termal. Els romans ja havien aprofitat les aigües termals de la ciutat anglesa de Bath. A la Toscana italiana hi ha les aigües termals de Bagno Vignoni que tenen uns 2000 anys d'antiguitat. Als Alps suïssos, a la Vall dels Grisons, s'hi troba Vals. A Islàndia hi ha un dels balnearis termals més importants del continent: Grindavik, prop de la capital Reikiavik. A Truquia n'hi ha tres de fama internacional. Prop de la frontera francosuïssa hi ha Evian les Bains, el complex balneari més important de França junt amb el de Vichy. I a la Selva Negra alemanya, el conegut Baden Baden. Sense oblidar les Termes de Caracalla a Roma i els irlandesos de Friedrichsbad.

Pel que fa a Espanya, són famosos, tant per les seves aigües termals com per les mineromedicinales: Hermida als Pics d'Europa, Burgo de Osma a Soria, O'Grove a l'Illa de la Toja (Pontevedra), Ferreira de Pantón a Lugo, Olemdo a Valladolid, Las Caldas a Oviedo, Solares a Santander, Puebla Sancho Pérez a Badajoz, Turbón a Osca, Alhama de Aragón a Saragossa i Zestoa al País Basc.

A Catalunya trobem Sant Hilari Sacalm, la Garriga, Caldes de Montbui, Caldes d'Estrac, Caldes de Malavella, Caldes de Boí, etc. Els balnearis de Catalunya proporcionen aigües clorurades sòdiques, aigües ferruginoses, alcalines, minerals i medicinals.

Moltes de les instal·lacions no estan avui operatives, però a finals del segle XIX i començament del XX, la xarxa de balnearis catalans era una indústria turística pròspera i apreciada per les classes adinerades del país.

EL NAIXEMENT D'UN BALNEARI A L'ESPLUGA

Considerat la primera indústria turística a l'Espluga de Francolí a finals del segle XIX, el Balneari de Vil·la Engràcia, fonamentat en les virtuts de les aigües ferruginoses de la Font Ferro, fou fundat per Pere Antoni Torres Jordi i inaugurat l'estiu de 1891. Des que el 1787, Joan Cuscollana, el metge natural de l'Espluga de Francolí i amb exercici a Montblanc, va descobrir l'aigua ferruginosa en una surgència prop de la Masia de l'Aigua, l'indret mogué a estiuiejants de les ciutats properes a passar-hi temporades d'estiu per l'atractiu de les temperatures i el paisatge ric en recursos naturals, amb l'afegit de la proximitat del Monestir de Poblet.

Al barri que avui coneixem com les Masies de l'Espluga de Francolí, hi havia diversos forns teulers i

d'obra cuita. L'afluència de visitants a finals del segle XVIII i al llarg del segle XIX, les anaren convertint en establiments per menjar i allotjar-se els aiguaders. Així s'anaren creant les fondes del Cadet, de Josep Vidal i Poblet; la Masia Blanca, de la família Fernández de Córdoba, i la Capella, al costat de la Font del Mico, que regentava la família Gili Tous. Una filla d'aquesta família es casà amb Antoni Torres i Girona, que hi creà i impulsà l'establiment. Tot plegat anà configurant el que esdevindria balneari. Hi ajudà l'esclat de les polítiques higienistes desenvolupades arreu a la segona meitat del segle XIX i l'eclosió de balnearis a Europa i a la península Ibèrica. Les famílies benestants esdevindrien els clients per antonomàsia.

PERE ANTONI TORRES I JORDI

Havia nascut a Tarragona el 1843. El seu pare era natural de Barberà i la seva mare Engràcia Jordi Munté, de Mont-roig del Camp. L'àvia paterna era filla de l'Espluga de Francolí i cal pensar que Torres Jordi coneixia sobradament l'indret.

LES MASIES A L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ

En primer terme els edificis de l'antic balneari de Vil·la Engràcia, avui Alberg Jaume I. L'actual balneari està ubicat als edificis que es veuen en segon terme, a l'esquerra de la imatge. Fotografia: Carles Fargas.

BALNEARIS A LA RUTA DEL CISTER

El monestir de Santa Maria de Poblet està ubicat a només 500 metres del complex de Les Masies, de l'Espluga de Francolí. Fotografia: Carles Fargas.

Feu una brillant carrera política a partir de la Revolució de Setembre de 1868. Protegit de Víctor Balaguer i del general Prim, ocupà secretaries de governs civils. Fou després governador de Girona (1871-1873), de Màlaga (1874) i de Granada (1875) fins a la restauració borbònica, i el 1885, en tornar al govern estatal els liberals de Sagasta, fou governador civil de València. La seva militància liberal el portà com a diputat a les Corts espanyoles des de 1872 fins a 1896, per diferents districtes: Tremp, Tarragona, Gandesa, Torroella de Montgrí, Puigcerdà i Valls. En aquest darrer cas, quan ja s'havia passat a les files conservadores de Cánovas. La seva etapa més brillant com a polític és a la dècada de 1880: membre de la Comissió de Pressupostos, secretari de Política del Consell de Ministres, director general de Beneficència i Sanitat, secretari del Govern de l'illa de Cuba, etc. Havia fundat a Tarragona el periòdic *La Prensa* i, en ser-li prohibit, continuà amb la capçalera de *La Prensa Libre*. El 1875 fundava el diari *La Opinión*, que es publicà fins a la seva mort, el 1901. Fou el primer director de *La Vanguardia*, en fundar-lo a Barcelona, la família Godó, el febrer de 1881.

En el camp de les lletres destacà com a dramaturg i poeta. Els seus drames, comèdies i sainets escrits en català gaudiren de bons èxits. Com a poeta es mostrà molt sensible, però gairebé tota la seva producció està escrita en castellà. La inclinació a la poesia se li desvetllà de ben jovenet, estudiant al Seminari de Tarragona i mentre cursava el batxillerat a Mallorca. Mentre era secretari del Govern a Cuba va comprar la parcel·la on avui s'aixeca l'Alberg Jaume I a Josep Rendé i Micó, amb qui compartien la militància liberal i eren bons amics. La idea era construir-hi un

edifici pel gaudi personal a semblança dels que molts polítics de l'època tenien en indrets famosos per les aigües o la temperança climatològica. Encarregà el projecte al seu amic, i subordinat durant la seva etapa a Beneficència, l'arquitecte barceloní Josep Grases i Riera (Barcelona, 1850 – Madrid, 1919), qui fou considerat com l'arquitecte modernista de Madrid. Però davant de la impossibilitat de dirigir les obres des de la capital de l'Estat, se n'encarregà Ramon Salas i Ricomà (Tarragona, 1848 – 1926). L'estiu de 1885 inicià les obres. El 1889 comprà la finca de la Masia de l'Aigua, que incloïa la surgència de la Font del Ferro, i una finca a l'Argentada per garantir-se el subministrament d'aigua per les edificacions de Vil·la Engràcia, avui edifici i instal·lacions de l'Alberg Jaume I. Vil·la Torres, l'edifici de dalt, que aniria canviant de nom al llarg dels anys: Hotel Francolí, Gran Hotel Francolí i avui Vil·la Engràcia i els Xalets del Parc. A cada edifici li posà el nom d'algun familiar. Començant per la seva mare: Engràcia, Vil·la Torres pel seu pare i els Xalets del Parc s'anomenaren Vil·la Francisco i Vil·la Pedro, Dolores i Antonio, Maria i José, Carmen i Federico, Vil·la Equis i Vil·la Cèsar. Tots dels seus familiars més propers.

Torres Jordi s'havia casat el 1865 amb Francesca Humbert Gil. No tingueren fills. La mort prematura del seu nebot Cèsar a l'Espluga, el 1896, destorbà els seus plans per tal que fos el nebot qui continués el seu projecte. La inversió feta a les Masies colapsà les seves finances i l'endeutament anava creixent. Mort ell el primer d'octubre de 1901 a la seva residència de Vil·la Torres, els bancs posaren a subhasta els seus béns.²

SALVADOR ROCA I BALLVER

El pare de Salvador Roca adquirí el complex en la subhasta del Banc d'Espanya el 1906. Promocionà els establiments i es pot ben dir que fou l'etapa més brillant en tots els aspectes. Al restaurant, cuiners francesos; als salons, música. S'organitzaven excursions i festes de societat que, amb la seva influència a Barcelona, Salvador Roca i Ballver (Barcelona, 1862 – 1941) aconseguia donar el màxim relleu a l'explotació turística. Salvador Roca era metge i poc o molt s'endinsà a la política barcelonina a través de la seva militància a la Lliga Regionalista.

La premsa local de Montblanc i Tarragona va plena d'anuncis de les virtuts de l'aigua ferruginosa i els establiments de Vil·la Engràcia. La gestió i

les reserves es feien des de Barcelona, al domicili i despatxos del metge. També la inversió ofegà l'empresa i tot i el renom que havia aconseguit, les instal·lacions acabaren en una subhasta. Era el maig de 1936 quan l'adquiria Josep Costa i Comte, un comerciant de Barcelona que creà la societat Balneario de Villa Engràcia, S. A. Abans que en pogués disfrutar, l'esclat de la guerra frustrà el seu projecte. Totes les instal·lacions quedaren anorreades. Acabada la guerra, s'acollí a Regiones Devastadas i es referen els edificis, però mai més, res seria igual. Vil·la Engràcia, com a edifici, i els apartaments del pati porxat s'havien utilitzat com a hospital militar durant un temps. Això s'afegí a la devastació dels primers mesos de 1936 i part de 1937 quan els edificis acolliren quantitats ingents de refugiats.

El 23 d'agost de 1949 Josep Costa segrega i ven a la *F.E.T. y de las J.O.N.S* el que havia estat pròpiament *Vil·la Engràcia*, que es convertirà en l'*Albergue de Jaime I*. La societat, amb els seus béns, passarà al cap dels anys a mans de la família Estrems de Reus

i en començar l'actual segle, part de les accions, als Sagarra de Tarragona. Heus ací resumidíssima la vida d'aquesta explotació turística.

Els aiguaders del segle XIX s'han convertit en turistes i cronistes. El balneari ha generat tota mena d'anècdotes i ha estat el lloc de descans per a milers de persones durant el seu segle i escaig d'existència. Tot plegat per unes aigües que:

METHODICE HIC POTA PLURIMOS MORBOS SANA
AT EMPIRICE DEPORTAT PARUM AUT NIHIL PRODEST
AÑO 1815
(Preses metòdicament en el mateix indret són saludables,
però no serveixen per a res si te les emportes)

Aquí hi ha la raó del fracàs dels intents d'embotellar-la que ja intentà Torres Jordi i tornà a provar Salvador Roca. Fracàs absolut. Una vegada a l'ampolla, l'aigua de la Font del Ferro precipita l'òxid i no és agradable de veure ni de beure. La història és molt més llarga i farcida de detalls que obviem per la naturalesa d'aquest article.

L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ

Entrada noucentista de Vil·la Torres, actualment Vil·la Engràcia.

Edificis i xalets del complex hotelier de Vil·la Engràcia.

Escalles de l'antic balneari, actualment Alberg Jaume I. Fotografies: Carles Fargas.

Vil·la Engràcia, Hotel, Apartaments i Turisme Rural.
www.villaengracia.com
Les Masies de Poblet
43440 L'Espluga de Francolí
Tel. 977 870308
info@villaengracia.com

VALLFOGONA DE RIUCORB

³ Mossèn Miquel Piera i Martí (Barcelona, 1854-1936) Fou professor i director del Col·legi Sant Ramon de Penyaforat de Vilafranca del Penedès. Emmalaltí i el seu merge li recomanà prendre les aigües a Vallfogona de Riucorb. En vista de l'èxit, junt amb el seu germà Antoni, hi fundaren el Balneari. L'estiu de 1936 es traslladà de Vallfogona a Barcelona per refugiar-se i descobert el 8 d'agost, el seu cos fou trobat a la part alta de la Diagonal. (ALBERTÍ, Jordi. *El silenci de les campanes*. Barcelona, 2007)

Vallfogona, a les obagues del riu Corb, als límits entre la Conca de Barberà i l'Urgell, ha obtingut el seu renom, tant per la situació privilegiada de l'indret, com per la presència en el seu municipi del famós rector Francesc Vicent Garcia en el segle XVII. Les obagues del Riu Corb nodreixen d'aigües medicinals aquell indret, que al llarg del segle XIX fou punt d'atracció d'estiuejants d'arreu del país. El seu balneari fou fundat el 1901 per mossèn Miquel Piera i Martí.³ El 1920 estava format per 29 edificis. El temple, l'establiment dels banys, els edificis annexos i els xalets figuraven a nom de Miquel Piera, que vivia en el Xalet del Jardí. En total, al poble hi havia 190 propietaris i el seu desenvolupament urbanístic abastava els carrers de l'Abadia, Arc, Corbella, de la Font, del Forn, Major, Passeig de mossèn Vicenç Garcia, Bisbe Morgades, Portal,

Portilló, del Pou i Prat de la Riba. El setembre de 1916, l'alcalde de Vallfogona declarava, d'acord amb el que exigia la Llei de Pressupostos de 31 de març de 1900 en relació a les entitats subjectes a l'impost de "Casinos y Círculos", que en el seu terme municipal no hi havia cap societat d'aquella mena.

Sembla que el Balneari de Vallfogona, en principi, estava projectat per ubicar-se al terme de Cabra del Camp, on també hi ha surgències d'aigua ferruginosa, avui assecades. Un informe redactat per avalar el pas d'aquell projecte de ferrocarril de Tarragona a Puigcerdà per Santa Coloma de Queralt analitzava els centres d'estiueig que es podien veure beneficiats amb l'arribada del ferrocarril: Vallfogona de Riucorb. Parlava de Rocallaura i de les aigües ferruginoses de Cabra del Camp.⁴ No es feia cap referència a les aigües minerals de l'Espluga de Francolí i Vimbodí, a la vessant nord de les muntanyes de Prades, donant per entès que ja disposaven del ferrocarril de la Companyia del Nord de la línia de Tarragona a Lleida. La Conca de Barberà, i especialment la vila de Montblanc, reivindicaren el pas d'aquella línia pels pobles de la Conca. Un dels punts clau era "La vitalitat de la Conca de Barberà. Els cellers cooperatius." Es considerava l'"exemple guaiador de les demés comarques vitícoles de Catalunya." Es donava per completament articulada l'organització de la pagesia amb la construcció dels cellers cooperatius, els locals on es podia elaborar el vi amb els "avenços científics més moderns."

El Balneari de Vallfogona tenia el problema de les comunicacions. Allunyat de qualsevol estació de ferrocarril, sense cap via adequada per arribar-hi amb comoditat. El turisme en aquella època no s'entenia d'altra manera que no fos el de prendre les aigües, descansar i el que anomenem avui turisme cultural. Per tant, la proximitat a algun monument i el contacte amb la natura. La resistència de cadascú marcava els límits de les excursions, de la pràctica dels esports, etc. Les entitats culturals d'arreu del país (orfeons, centres excursionistes, etc.) organitzaven visites a les ruïnes de Poblet. En temps de la Mancomunitat, contrastava l'interès per experimentar els sentiments davant de les pedres enderrocades de tants i tants monuments amb l'anhel de cultura i esbarjo, quan no d'intent de curació de malalties, que la climatologia ajudava a guarir.

Els balnearis tingueren un paper important en el desvetllament d'alguns esports a les nostres contrades a les primeries del s. XX, com fora el tennis o *lawn*

tennis, com l'anomenaven. Arribà a la comarca de la mà de Salvador Roca i Ballver, de qui ja hem parlat. Fou probablement en el Balneari de Vallfogona on les joves estiuejants començaren a practicar jocs femenins com el croquet o altres.

Els primers automòbils substituïren les tartanes. Les famílies adinerades de la burgesia industrial catalana, aragonesa i de proximitat passaven l'estiu a la Conca de Barberà. No hi faltaven les vetllades poètiques, literàries i musicals, pròpies de l'època. Els polítics influents aconseguiren fer-hi arribar el telèfon, l'electricitat i l'arranjament de les vies de comunicació. Una història que havia començat molt abans i que va continuar molt després, amb vicissituds de tota mena. La Jefatura de Obras Publicas Tarragona, el 1915, havia donat per rebuda la carretera de Cervera a Rocafort de Queralt. Era una millora en general per la contrada i en particular per a Rocafort. De manera especial, afavoria l'accés al Balneari de Vallfogona des de les comarques del sud i el Camp de Tarragona, d'on procedien nombrosos aigüaders.

Salvador Palau i Rafecas (a) *El Galo* ha publicat diverses monografies de caire més aviat gràfic, però que ens acosten, a través de les imatges, a la Santa Coloma de la primera meitat del segle XX.⁵ Entre aquelles imatges hi trobem la diligència i la tartana del Balneari de Vallfogona. El balneari anunciava

VALLFOGONA DE RIUCORB

Instal·lacions i piscina balnearia de l'Hotel Balneari de Vallfogona de Riucorb

Hotel Balneari de Vallfogona de Riucorb
www.hotelbalneari.com
Ctra. del Balneari, s/n 43427
Vallfogona de Riucorb
Tel. 977 880 025
info@hotelbalneari.com

Francesc Vicent Garcia (1579-1623) conegut com El Rector de Vallfogona, poeta del barroc català.

⁴ VALLES I MARTÍ, Josep M. *La Conca de Barberà en temps de la Mancomunitat de Catalunya*, (1911-1923) Consell Comarcal de la Conca de Barberà. Premi Aires de la Conca 2016. Santa Coloma de Queralt, 2017.

ROCALLAURA - VALLBONA DE LES MONGES

El monestir de Santa Maria de Vallbona està ubicat a 5 km del Balneari de Rocallaura.

servei d'autos i telèfon a la premsa. Disposava de dues deus: d'una banda, les fonts Pudosa i la Salada, d'aigua rica en clorurats sòdic i sulfatada, bromur i iodurada; i d'altra banda, el manantial d'aigua ferruginosa bicarbonatada, recomanada contra els eczemes, artritis i l'esclofulisme. A Barcelona, es podia adquirir al carrer Roselló, 246 i a la botiga del carrer Diluvi, 12, cantonada Torrent de l'Olla, 55.

EL BALNEARI DE ROCALLAURA

Rocallaura està situat a tocar de Vallbona de les Monges. Abans el municipi era Rocallaura. El seu balneari, conegut d'antic per la riquesa alcalina de les seves aigües, s'ubica prop de la carretera de Rocallaura a Vallbona, a les estribacions de la serra del Tallat. La surgència de l'aigua de Rocallaura es troba a pocs metres de l'antic balneari i del nou edifici construït per Josep Vilanova, en el mateix indret on s'edificaren les instal·lacions modernes l'any 1909. La primera construcció fou projectada per l'arquitecte Francesc de Paula Nebot i Torrent (Barcelona, 1883 – 1965). L'edifici construït no arribà a funcionar mai.

La nissaga dels propietaris del balneari l'iniciava Ramon Tarruell i Elias, natural de Cervera. Les capçaleres de la premsa que es publicava a la capital de la Segarra durant el primer terç del segle XX, *Nuevo Ambiente*, per exemple, va donant alguna notícia. L'onze de maig de 1913, essent Tarruell secretari Judicial a Barcelona, feia obres al seu establiment de Rocallaura. La família Tarruell regentava la Fonda Barcelonesa de Cervera. Durant la darrera dècada del segle XIX, Ramon Tarruell

i Elias figura com escrivà al jutjat de Cervera i el 1892 fou candidat a l'alcaldia per la coalició fusionista conservadora. En la premsa de Cervera hi apareix algun article signat per ell i alguna lloança a la seva capacitat artística, interpretant teatre en representacions d'aficionats.

A *La Vanguardia* de Barcelona trobem ja anuncis el desembre de 1908 indicant que es podia comprar aigua al carrer Aragó, 358. El 1913 obté el Premi a l'Exposició de Roma. Els estius de 1912 i 1913 es van publicant anuncis enaltint les propietats de l'aigua en diferents mitjans nacionals i locals. El 1917 s'anunciava el servei de tartanes des de les estacions de ferrocarril de Bellpuig i Montblanc. El seu fill Ramon Tarruell i Llobet continuà i poc a poc anà expandint l'establiment. Una germana seva es casà amb Josep Vilanova i Rutllant, oriund de Puig-reig, i la propietat del balneari passà a aquest nou cognom. El març de 1917 neixia a Cervera Josep Vilanova i Tarruell. L'any següent es continuaven ampliant les instal·lacions i els anuncis a la premsa es prodigaven més, tant pel que fa a diferents mitjans, com a la mida de l'anunci i el seu contingut, i també pel que feia a freqüència. El que es publicà a *Nuevo Ambiente* el 5 de gener de 1919, n'és un bon exemple.

Pel periòdic *Crònica Targarina*, sabem que el primer de juliol de 1923 estava prevista la inauguració de 40 habitacions al balneari. Això era el que la família anomenava la Masia de baix. Era l'any en el qual Ricardo Portella i Torruella, "Mèdico habilitado de Baños por oposición", guanyava el premi del Col·legi Oficial de Metges de la província de Lleida amb el seu treball *Hidrologia Médica de la Provincia de Lérida*. L'estiu de 1924 s'anunciaven grans reformes i l'obertura del balneari durant tot l'estiu.

Les surgències de la Font del Llobet, a la Roca Grossa, foren l'atractiu per explotar l'aigua de Rocallaura amb el nom de Verge del Tallat. El 1906 s'autoritzava la venda i durant bona part del primer terç del segle, els visitants hi acudien de forma massiva. En el treball sobre les aigües medicinals citat abans, Salvador Roca indica la situació a 23 quilòmetres de Bellpuig i 21 de Tàrraga i, pel que fa a les característiques de l'aigua, diu que era bicarbonatada, càlcica, magnèsica, lítica i estronciànica. L'anomena manantial de la Verge del Tallat, amb un cabal diari de 4.000 litres i sorgint a una temperatura de 13 graus.

Durant els anys de la primera guerra mundial, nombrosos refugiats utilitzaren aquelles dependències

i en la segona guerra s'hi establí una mena de campament; no ben bé un camp de concentració, sinó com a espai de refugi i convalescència.

Josep Vilanova i Puigbó, que durant els anys 1988-1991 presidí el Consell Comarcal de l'Alt Camp, fou un dels propmoters de la Ruta del Cister i emprengué la reconstrucció de l'edifici i la comercialització de l'aigua. L'aigua de Rocallaura, per la seva riquesa alcalina amb un PH 8, és apropiada per combatre diferents malalties: la nefritis, la litiasi úrica i l'albuminúria. La seva riquesa mineral amb

calç i sodi és altament recomanable per dissoldre els càlculs renals i ajudar a evitar les metastasis cancerígenes. L'aigua de Rocallaura fou declarada d'utilitat pública el 1909 i novament el 1929. Eminents metges hidròlegs, a començament del segle XX, dedicaren estudis a les aigües medicinals i entre elles les de Rocallaura: Ricardo Portella Torruella⁶, ja citat, Ciriaco Giner i altres, però els seus treballs van encaminats a les propietats terapèutiques de l'aigua.

Finalment, hauríem de referir-nos a l'aigua de Rubinat o de Llorach i de passada a la de Rocafort de Vallbona. Al llogaret de Rubinat, a pocs quilòmetres de Cervera, al barranc Salat hi brollen diverses fonts amb qualitats medicinals. A començament del segle XX s'explotaven per diferents empreses: Cia. Condal, Serra i la més coneguda "Aigua de Rubinat de la família Llorach". Els seus propietaris l'explotaren des d'una empresa situada a París amb extraordinaris resultats inicialment, però que no duraren en el temps. També a Rocafort de Vallbona hi havia un manantial recomanat per trastorns gastrointestinals i tenia concessionaris a Barcelona. A Santes Creus hi havia aigua ferruginosa. A Scala Dei es considerava també aigua medicinal. Argentera tenia una surgència ferruginosa, com Banyeres del Penedès, Comarruga, etc.⁷ ■

ROCALLAURA

Instal·lacions i zona d'aigües del Balneari de Rocallaura. Antiga etiqueta d'Aigua de Rocallaura. Envàs actual de la coneguda i recomanada Aigua de Rocallaura. www.aiguaderocallaura.com

Hotel Oca Rocallaura
www.oca-hotels.es
C. Afores, s/n. - 25269
Rocallaura-Vallbona de les Monges
Tel. 973 330 632 - reserves.
rocallaura@oca-hotels.es